

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

місячнік сапоэчна кulturalны / 154 / wrzesień 2021

Як смакуе хлеб?

Хто хоць раз шчыра папрацаваў на полі пры традыцыйным жніве, ведае што смак хлеба салоны. Бо калі жар ліецца з неба, а ты косіш жыта, падбіраеш яго і звязваеш у снапы, то злівае цябе салоны пот. Толькі добры халаднік можа тады спатоліць смагу. А кароткі сон пад ляшкам прыбавіць сіл для работы.

■ А гэта толькі пачатак дарогі да хлеба. Жыта мусіць яшчэ на полі пастаяць у ляшках ці мыдлях, каб салома падсохла. Пасля збожжа прывозім да клуні ці складваем у стог. І калі прыйдзе на тое час – малоцім. Цэпам або машынай – тарганкай, шырокамалоткай ці вялікай малатарняю. Калі ўжо атрымаем чыстае зярно, толькі тады можам яго змалоць на муку і рыхтаваць хлебнае цеста.

Нездарма нашыя дзяды-прадзеды так шанавалі хлеб. Бо ведалі, як цяжка ён даецца. І таму кожнаму моманту жыцця хлебнага жыта спадарожнічалі малітвы і абрады. Калі зажыналі першы сноп жыта, думалі ўжо пра коляду, каб гэты снапок паставіць на покуце пад іконамі. Калі канчалі жніво, лапалі і прыбіралі пэрэпэліцу, а каласы з яе свяцілі на Спленне. Напачатку вераснёвых пасеваў пасвяча-

нае зерне кідалі ў зямлю. Жыта ўзрастала, зімою прысынала, а калі вясною прабудзілася, на св. Юрыя гаспадар ішоў з караваем, каб абыісці пасевы, пасвяціць іх і памаліцца за ўраджай.

Пішу гэта ў мінулым часе, бо няшмат хто спаўняе цяпер гэты круг жыцця жыта. Але цяпер раскажу пра час цяперашні, бо ёсць месцы і людзі, якія спрычыняюцца да таго, каб гэты кругазварот абнаўляўся і не спыняўся.

З 2005 года Музей малой айчыны ў Студзіводах ладзіць жніўныя сустрэчы „Олень по бору ходіт”. Спачатку праходзілі яны толькі ў Студзіводах, але з часам завіталі на палі і вуліцы розных мясцовасцяў. Жнеі, касяры і падбіральнікі падаваліся м.інш. у Косную, Дашы, Рэйпічы, Городзіско, Пашкоўшчыну, Соцы, Віліново, Паўлавічы, Грабарку, Сычы, Рудуты, Малінкі, Рыгороўцы ды іншыя сёлы. Жніўныя дзеянні заўсёды актывізуюць мясцовых людзей, якія адводзяць для гэтага свае жытнія пасевы.

Неадлучнымі спадарожнікамі жнеяў з Падляшша, з самога пачатку, з’яўляюцца члены фальклорных калектываў з беларускага Палесся. Ужо на першых сустрэчах у 2005 годзе была гэта „Дабраславачка” з Дабраслаўкі пад Пінскам – шэсць жанчын з непаўторнымі галасамі і старадаўняй манерай спеву. Жнівалі тут і іншыя Палешукі – са Сташан, Тэрэбня і Пінкавіч на Піншчыне, Дзятлавіч і Лобчы на Лунінецчыне, Хатовіч і Раздзялавіч на Ганцаўшчыне, Балотаў, Навасёлак, Вярхлесся, Каменя Шляхецакага, Оніскавіч, Лелікава, Дывіна і Магдаліна на Кобрыншчыне, а таксама Навіцкавіч на Камянеччыне. Жніўная праца спрыяла яднанню Падляшша і Палесся. Часам гэтыя сустрэчы на полі былі шматлюдныя. Успамінаецца жніво 2012 года, калі на студзіводскіх „Старых Порубах” нараз працавала і спявала пад 60 чалавек.

Сёлетнія жніўныя сустрэчы „Олень по бору ходіт” прайшлі ў Студзіводах 24 ліпеня, праўда, без Палешукоў. Прычынай – жалезная заслона, якая нас цяпер раздзяліла. Але касяроў і жнеяў на студзіводскім полі ва ўрочышчы „Старые Порубы” не забракавала. Былі „Малінкі”, бельскія „Васілёчкі” ды „Жэмэрва” з „Осочнікамі”. Спад Познання даехаў дудар **Віталь Воранаў** з жонкай, скрыпачкай

Паўлінай. Дабралася сюды таксама моцная група з Варшавы – сямействы **Канстанціна Сахарчука** ды **Рыгора Казла**. Для іх студзіводскае жніво было вяртаннем у часіны падляшскага дзяцінства сперад сарака гадоў. Спдар Канстанцін і Рыгор актыўныя прыхаджане вольскай царквы, заснавальнікі фонду „Верныя традыцыі пакаленняў”.

На студзіводскім жніве паявіліся таксама прыхаджане царквы ў Тапільцы са сваім настаяцелем а. **Яраславам Юзвікам**. Яны прыехалі сюды не толькі дапамагчы, але і запрасіць на свае дажынкi. Адным словам – згодзі робуотнікув. Сярод тапільцкіх прыхаджан сустрэлі мы і праф. **Аляксандра Наўмава** з Супрасля. Ягоны бацька а. **Яўгеній Наўмаў** у 1966-68 гг. быў настаяцелем Прачысценскай царквы ў Бельску, да якой належылі і Студзіводы.

Завяршэннем жніва на „Старых Порубах” былі дажынкi і абрад пэрэпэліцы. Апошні, нязжаты круг жыта звязалі, упрыгожылі кветкамі, пад пэрэпэліцай палажылі хлеб і „обаралі” яе гаспадаром. Падзялілі таксама каравая, спечанага **Верай Нічыпарук**. Агулам накасілі і нажалі чатыры капы жыта, значыць каля 240

снапоў. Цяпер яны, звезеныя, будуць чакаць малацьбы цэпам.

А праз тыдзень, 31 ліпеня, студзіводскія жнеі падаліся ў Тапілец, каб зрабіць дажынкi на царкоўным полі. Дакладней – вярнуліся сюды пасля амаль трох месяцаў. Бо гэтае збожжа абыходзілі з караваем у месяцы маю, у дзень св. Юрыя. Жніва пачалося малебнам пры крыжы. Касіць і падбіраць „Васілёчкам” дапамагалі мясцовыя людзі; „Жэмэрва” спявала жніўныя песні. Наканец злапалі пэрэпэліцу, павадзілі кругом яе карагод, пакаштавалі каравая ды падаліся на пэрэточэ – пляц перад прыхадскай клуняй, каб святкаваць дажынкi. Былі песні, жывая музыка і традыцыйныя танцы.

Так, дзякуючы жніву, яшчэ больш замацаваліся сувязі паміж Студзіводамі і Тапільцам. А яны маюць гістарычныя вытокі яшчэ ў першай палове XVI стагоддзя. Гэтыя мясцовасці ўваходзілі тады ў склад маёмасці манастыра ў Супраслі, якога бельска-студзіводскі род Сегеневічаў быў фундатарам.

Дарафей Фіонік
фота **Максіма Фіоніка**
і **Пятра Бачэўскага**

Было ў Двары Валілы

Валілы гэта адзін з аб'ектаў, які першапачаткова належаў да Гарадоцкай маёмасці. Гісторыя фальварку, а затым двара ў Валілах, некароткая. Калі ў сярэдзіне XVI стагоддзя рэарганізавалі Гарадоцкую маёмасць, выдалілі за межы горада гаспадарчую частку і стварылі фальварак у Валілах, пакінуўшы ў Гарадку «замак» выконваючы рэзідэнцыяльную функцыю. Фальварак у Валілах распалажылі ўдалечыні ад сялянскіх сядзіб на схіле ўзгорка, які мякка ападаў да ракі Супрасль і яе прытоку (у аснове на гэтыя цёкі ў пазнейшыя часы былі тут разбіты дзесяцігектарныя сажалкі). Пры фальварку быў разбіты «італьянскі» сад, верагодна, дзесяцікватэрны, верагодна, з кампазіцыяй характэрнай для Рэнэсансу – квадратных кватэр аколтых прысадамі або аляямі і, магчыма, запоўненых не толькі карыснымі для гаспадаркі насаджэннямі. Пазней двор Валілы былі перабудаваны ў духу барока. Была падкрэслена асноўная кампазіцыйная вось, накіраваная на сажалку, размешчаную на патуку. Вось працягала праз падзелены на кватэры агарод і на ёй размешчаны ў самым сэрцы кампазіцыі быў палац. Адзелены ад аднаго агародня праспекты захавалі частку рэнэсанснага падзелу, але яны набралі значна больш дэкаратыўнага характару. Паміж 1835 і 1840 гадамі быў пабудаваны ў Валілах новы драўляны палац, а агарод перабудавалі ў духу класіцызму.

■ Частка маёмасці (з рэзідэнцыяй) стала уласнасцю княгіні **Надзеі Трубяцкой**, да якой належалі яны ад 1892 па 1899 год, а ў 1899 годзе купіла іх частку **Яўгенія Гасбах**. На гэтай частцы маёмасці, якая

раней належала **Надзеі Трубяцкой**, ляжаў доўг 27 тыс. рублёў, узяты ў Віленскім зямельным банку, які **Яўгенія Гасбах** пагасіла каля 1913 г. У міжваенны перыяд у двары ў Валілах жыў з 1924 г. сын **Яўгеніі і Артура Гасбахаў**

Аляксандр, які з 1934 года быў ужо уладальнікам маёмасці. Гасбахі яшчэ раз перабудавалі двор. Пасля 1899 г. пабудавалі ў Валілах новы мураваны палац і комплекс драўляных гаспадарчых будынкаў. Рэгулярную садовую кампазіцыю спрабавалі аднавіць на натуралістычную, уводзячы нерэгулярныя насаджэнні – кветнікі, клумбы і групы кустоў розных відаў. Гаспадарчы агарод знаходзіўся тады за сажалкамі, падобна як гаспадарчыя пабудовы, і вяла да іх з палаца адна з брукаваных алей, праходзячая мост праз сажалку. Да сажалкі таксама вялі дзве іншыя паралельныя алеі – адна бегла ўздоўж лініі бакавога фасада палаца, а другая на поўдзень ад палаца. Уся кампазіцыя займала каля 8 гектараў.

У 1915 г. разбурылі палац і іншыя будынкi. Палац не быў адноў-лены, але пабудаваны новы цаг-ляны жылы дом, размешчаны ў агародзе ў іншым месцы, па дарозе на Гарадок. Тут было дзевяць пакояў, але, відаць, не задавальняў ён патрэб, таму для жылых мэтаў прыстасаваны быў

стары хлёў. У гады 1915-1918 пабудаваны былі таксама «чваракі» для службы, размешчаныя ў гаспадачай частцы маёмасці.

У 1925 г. аддалі ў арэнду тэрмінам на 15 гадоў **Анатолію Губану** прастор з плошчай 80 гектараў, прыдатны для рыбнай фермы, дзе на працягу бліжэйшых некалькіх гадоў узнік вялікі комплекс сажалак, размешчаных на паўднёвы захад, захад і на поўнач ад двара. Гэтыя сажалкі спалучылі з дваром ліпавай алеяй, якая з'яўлялася працягам адной з паркавых алей. У сувязі з інвестыцыяй узяты быў крэдыт, які не быў пагашаны – у выніку таго што занялі лугі, зменшылася пагалоўе буйной рагатай жывёлы, што прывяло да зніжэння рэнтабельнасці гаспадаркі. Вынікам стала пераняцце ў 1937 г. актываў Зямельным банкам, у якога валоданні маёнтак заставаўся да другой сусветнай вайны. Пасля вайны была тут створана Дзяржаўная сельская гаспадарка – ПГР, якая збудавала тут шэраг новых гаспадарчых будынкаў. Да 1937 года агароды былі клапатліва дагляданыя, але пасля 1937 года пачалося спусташэнне парку, якое ўзмацнілася ў час другой сусветнай вайны і працягвалася і пасля вайны. Парк часткова зарос, выдалілі з яго вялікую частку старых дрэў, амаль цалкам разбураны насаджэнні з перыяду натуралістычнай рэканструкцыі. Толькі дзякуючы адростам усё растурых раслін можна распазнаць фрагменты старадаўніх град і бег садовых прысад. Можна тут таксама знайсці сляды руін і склепаў палаца, аколаныя зараснікамі з парэшткамі аздобнага кустоўя...

ЖЫВУЦЬ...

Аўтобус едучы з Беластока ў Гарадок праз Залукі і Валілы мінае вялікія сажалкі, гаспадарчыя пабудовы, пасля ўязджае ў рэдкі ў вёсках краявід – праваруч

стаяць пасярод несумненных паркавых рэштак старадрэвінаў абычайныя гарадскія блокі. Яны зверху аблупленыя, але ў сярэдзіне шыкуецца еўрарамонт, былыя працаўнікі ПГРа, жыхары пасляпэгеаграфічных сучасных «чваракаў» аб'ядналіся ў кааператывную супольнасць. Яны і рашылі супольна, што кватэрныя аплаты будуць у пару соцень большы, каб адрамантаваць будынкі ад даху да склепаў. А за дамамі, пабітыя на доўгія палоскі-«кватэры» кожны мае свае градкі з карыснымі для гаспадаркі раслінамі. Ганна Садоўская, да якой прывёў мяне яе ўнучак **Віктар** сустрэчы ў кустоўі пад блёкамі, выглядаючым на нейкае нетутэйшае а прынамсі невясковае – шыкуецца да фэсту. Яна вядомая чытачам «Нівы» аўтарка беларускіх вершаў, сарганізавала валілаўскіх гаспадынек да творчай парцы. А сёння адна з іх – ад шмат тэрмінаў солтыска вёскі Валілы Двор, таксама **Аня Пятэльская**, сарганізавала «Забаву на двары ў Валілах-Двары». І надвор'е як пан заказ – гарачае, ужо летняе, хаця чэрвеньскае, але з ветрыкам. А той ветрык так хораша дзьме ад сажалак! І не чуць ніякіх «свіных» пахаў, якія часам убіваліся нават у салон аўтобуса, што імчаўся побач прыпынку, на якім зрэдчас мала хто выходзіў. На футбольным полі амаль перад іхнімі блёкамі, каля луга, на якім сохне свежаскошанае сена. А з наступнага аўтобуса, і з аўтамашын пачынаюць неўзабаве выходзіць госці – з Гарадка, суседніх вёсак, а

нават з Міхалова ці Беластока. Фэсты, якія арганізуе Гмінны цэнтр культуры – дом культуры імя Кастуся Каліноўскага, разам з солтысамі вёсак Гарадоцкай гміны – прыцягваюць вялікую публіку. Асабліва цешацца імі мясцовыя, як бабуля **Жэня**, прабабка Віктара, і **Міхала**, і **Mai...** Віця спявае ёй у хаце, карыстаючыся Юцюбам, беларускія песні між іншым «Прымакоў». Сёння ён, шасцігодка, але перайшоўшы ўжо ў другі клас пачатковай школы ў Гарадку, заспявае на сцэне разам з панам **Юркам** і паняй **Багусяй** слаўную песню «Кахаю». І ўпарта скажа маме: «Ты запішы мяне на беларускую мову! І Маю запішы, яна ж раней хадзіла на ўрокі, а тыя яе выпісала!» І Мая, танцорка, таксама будзе хадзіць за сваёй сучаснай мамай з пурпурным іракезам на галаве і патрабаваць таго самага – каб тая дазволіла ён вярнуцца на заняткі беларускай мовы ў гарадоцкай школе.

Бо тут таксама будзе беларускі фэст, а яна ўмее гаварыць пасвойму, найлепш з бабуляй Аняй і прабабкай Жэняй. Усе яны пойдучы на сальвадорскія спевы і танцы, дзе выступяць усе калектывы дзейнічаючы пры ГЦК – «Распяваны Гарадок», дзіцячая «Казка», «Хутар», «Вена», «Асенні ліст», «Гуляй душа» – там дзе спяваюць міхалоўскія маладыя спевакі, што прыйшлі сюды за спадаром Юркам – **Наталля Аляксеюк**, **Адрыян Данілюк**, і **Адрыян Ягораў**, што яго тата з міхалоўскіх Залешан, а мама з гарадоцкага Дзернякава. А ўсю беларускую

імпрэзу, першы раз, павядзе **Аляксандра Яроцкая** дый яшчэ і заспявае – гэтая маладзенькая паэтэса і мастачка, зараз перад выездам на Сустрэчы «Зоркі». На падворку тыпова як на ўсіх фэстах – можна купіць цацкі, смакоцце, пачаставацца напоймі і піўцом, якое зафундаваў новы «дзедзіц» – уласнік былой дзяржаўнай гаспадаркі, які цяпер будзе займацца таксама сажалкамі, гадуемымі «такууууу рыбу».

Вельмі прыхільна ставяцца да яго тутэйшыя, а і ён стараецца паддобрацца тутэйшым, бо ж не хоча лічыцца «навалаччу». Гаспадарыцы! І ён смяяўся ад душы, цешыўся, пачуўшы і ўбачыўшы «цвік праграмы» – выступленне «Арыгінальнай Ані», што ўехала на маторы пад сцэну і ў форме рэпу прадставіла ўсю ваколіцу і сябе самую:

*Як сядою на матор,
та бурчыць ён як патвор.
Тагды мой адрэналін
цісне газ і з трубы дым.
Быццам вёз мяне ён сам.
Тут грыбочак, грыбок там.
Назбіраю два вядры,
на матор, і зноў у Двары.
Мой маторык, мой цудак!
Заліваю поўны бак.
Еду лесам, еду полям,
еду я сваім маторам.
Я шаную свой матор,
хоць не «Гонда», не «Чапор».
Проста ён малы «Рамэцік».
Ён найлепшы мне ў свеце!
Лёгка, спрытны і бурчыць.
Хваціць задніцу ваціць.
Усё канчаю пра матора.
Паздраўляю
– Гандзя з Двора!*

Маладзік «хадзіў па небе», а моладзь і старэйшыя па старадаўніх прасторах тупалі да рання, прытоптаваючы падмуркі палацаў і хат ды ўпартыя колішнія расліны, якія штогод прабіваюцца да жыцця.

Міра Лукша
фота аўтарка

Dopóki żyję, znicz będzie się palił...

Odkąd zaczęłam jeździć przez wieś Łyski, moją uwagę zwracał, nieustannie płonący znicz, ustawiony na jednej z posesji. Palił się od wielu lat, zawsze w tym samym miejscu. Tu na pewno musiało wydarzyć się coś tragicznego – pomyślałam wówczas. I nie pomyliłam się. Siedemdziesiąt pięć lat temu doszło w tym miejscu do zbrodni.

■ Łyski to starodawna wieś. W XVI wieku stała się uposażeniem prawosławnego monasteru Zwiastowania Bogarodzicy w Supraślu, a jej mieszkańcy modlili się w cerkwi w Fastach. Ich ziemski kres życia kończył się na cmentarzu nie opadal tejże świątyni. Po przyjęciu przez monaster unii brzeskiej, wierni modlili się już w unickiej cerkwi. W XIX wieku, gdy odradzało się prawosławie, nie wszyscy mieszkańcy Łysek wrócili do wiary przodków. Po powrocie z bieżęństwa w 1922 roku prawosławni stanowili prawie połowę wsi. Wśród nich była rodzina Borsuków. W Łyskach należeli do najbogatszych. Swój majątek zawdzięczali **Józefowi Borsukowi**, który na początku ubiegłego stulecia rozpoczął powiększanie ziemskiego arealu rodzinnego gospodarstwa. Ciężką pracą i wieloma wyrzeczeniami Józef i jego żona, **Zofia z Wasilewskich** nabywali kolejne działki. Zasobne, czterdziestohektarowe gospodarstwo odziedziczył ich jedyny syn, **Jan**. Córkę, rodzice wydali za mąż, bogato uposażając.

Jan ożenił się z **Zofią z Bezubików**, mieli czworo dzieci – **Eugenię, Nadzieję, Jana i Teofilę**. Jan [ur. w 1916 r.], kolejny spadkobierca łyskowskiego gospodarstwa, ożenił się z **Zinaidą Prokopowicz** z Jaworówki, mieli troje dzieci – **Józefa, Lidię i Raisę**.

Przed drugą wojną światową gospodarstwo Borsuków było nowoczesnie prowadzone. Jan i Zofia pręnumerowali specjalistyczne czasopisma z zakresu upraw, sadownictwa i hodowli zwierząt, stosowali nowatorskie metody gospodarowania, posiadali wiele urządzeń rolniczych, w tym żniwiarkę. W latach trzydziestych zasadzili sad, do dziś przetrwała część drzew, które ciągle rodzą owoce. Część mieszkańców wsi znajdowała pracę w gospodarstwie Borsuków, ponieważ 40 hektarów ziemi ornej trzeba było zorać, zasiać i zebrać plony. Jan, jak stawał do orania, to bruzda ciągnęła się na odległość kilometra.

Wielką pasją Jana (seniora) były konie. Zakup pięknego ogiera dał początek rasowej hodowli. W latach trzydziestych na wystawie

w Dojlidach Jan odebrał medal za czempiona.

Józef, syn Jana i Zinaidy z Prokopowiczów nie wie jak i kiedy narodziła się znajomość, a może nawet przyjaźń dziadków z proboszczem parafii rzymskokatolickiej, ks. **Franciszkiem Pieściukiem**.

– *Od czasu do czasu przyjeżdżał do nas ksiądz Pieściuk. Babcia Zofia częstowała gościa ciastem i winem. Gdy przybywał do Choroszczy z wizytą duszpasterską arcybiskup wileński Romuald Jałbrzykowski lub dziekan białostocki, ks. Aleksander Chodyko, dziadek, na prośbę ks. Pieściuka, woził gości po okolicy swoją bryczką zaprzęgniętą w parę pięknych koni.*

W 1928 roku Borsukowie stali się nieoczekiwanie wiernymi parafii prawosławnej w Choroszczy, ponieważ fastowską cerkiew władze polskie nieformalnie oddały Kościołowi katolickiemu, który utworzył tu parafię neounicką. Borsukowie zostali przy prawosławiu. Jan Borsuk w latach 1928-1933 został wybrany starostą choroszczańskiej parafii.

Wybuch drugiej wojny zmienił wszystko.

– *Mój dziadek był sołtysem w Łyskach jeszcze w latach trzydziestych – wspomina pan Józef. – Nie wiem, kto był nim za sowietów, ale na prośbę ks. Pieściuka dziadek zgodził się zostać sołtysem za okupacji niemieckiej. To była niewdzięczna funkcja, trzeba było organizować obowiązkowe dostawy dla Niemców, sporządzać listy wyjeżdżających na przymusowe roboty, wszystko według niemieckich zasad. Trudno było każdemu z wioski dogodzić, jak jeden prosił o jakąś ulgę, to drugi miał pretensje, dlaczego nie jemu. Dziadek był dobrym sołtysem, nie chciał, aby Niemcy weszli po wsi, toteż jak przyjeżdżali, to dziadkowie zawsze szykowali poczęstunek. Dziadek celowo ich ugaszczał, upijał, aby żaden z Niemców nie chodził po wsi. Nie wszyscy we wsi to rozumieli i doceniali. Nawet sami*

Niemcy mówili mu: „Borsuk, ty ich osłaniasz, a oni powieszają cię bez sznurka” - dobrze wiedzieli co mówią. Kiedyś Niemcy przywieźli do Łysek dwóch Żydów, którym nie udało się uciec przed wywózką do obozu. Dziadkowi polecili przechować ich przez noc. Mężczyzn zamknięto w takiej małej szopie na narzędzia. Klucz od kłódki Niemcy zabrali ze sobą. Rano przyjechali z gestapowcami, a gdy otworzyli szopę, Żydów w niej nie było. Natychmiast wszystkie lufy karabinów skierowali na dziadka i z wściekłością wykrzykiwali, gdzie są Żydzi? Jeden z gestapowców wszedł do szopy i zaczął sprawdzać dach i ściany, i odnalazł odbite deski. To uratowało dziadkowi życie. Gdy przyszli tu sowietci w 1944 roku, to trzech mieszkańców wioski złożyło doniesienie do NKWD na dziadka. Napisali, że współpracował z Niemcami i wysyłał mieszkańców wsi na roboty do Niemiec. Dziadka aresztowano i skazano na 15 lat obozu w Ostaszkowie. Po wywiezieniu dziadka – mówi Józef - naszą rodzinę otoczyła jakaś wrogość, coraz częściej spotykały nas we wsi nieprzyjemności. Babcia nie

mogła znieść tej atmosfery, zaczęła się bać. Wzięła złotą dziesięciorublowkę, schowaną na czarną godzinę i poszła do ks. Pieściuka. Prosiła go o nieczynienie krzywdy naszej rodzinie. Ksiądz, chowając monetę, zapewnił, że będziemy mieli spokój. Było to na krótko przed zbrodnią. Dziś trudno powiedzieć, czy wyrok śmierci podziemia na moich rodziców był zemstą za dziadka, gdyż liczone, że sowietci skażą go na śmierć, czy dlatego, że nie chcieliśmy zmienić wyznania i wyjechać na Białoruś, a mieliśmy najwięcej ziemi, którą wielu chciało przejąć, no i mogliśmy mieć jeszcze złote dziesięciorublowki. Dziadka oskarżyli o współpracę z Niemcami w 1944 roku, i nagle półtora roku później, w 1946, o współpracę z Niemcami oskarżają moich rodziców. Moi rodzice mieli zajmować się gospodarstwem, dbać o dzieci i dom – tego żądał dziadek.

– Czy pan zapamiętał cokolwiek z tego napadu? – pytam niepewnie.

– *Pamiętam wiele obrazów, tym bardziej, że po pogrzebie prababcia i babcia, ale nie tylko one, wracały w rozmowach do tych wy-*

darzeń. Pewne momenty zostały w mojej pamięci na zawsze. Późnym wieczorem (26 lutego 1946 roku) do naszego domu weszli zamaskowani ludzie. Już przychodzili wcześniej i rabowali. W domu byli rodzice, siostra ojca Nadzieja, prababcia Zofia, parobek i nas czworo dzieci – Gienia, córka cioci Nadzi, miała 8 lat, ja miałem 6 lat, Lidka 5 lat, a Raisa 3 latka. Jeden z oprawców krzyknął na parobka siedzącego na leżance w kuchni, żeby się położył twarzą do ściany i nie odwracał się. Mama od razu rozpoznała po głosie Józefa Wróbla z naszej wsi i pomyślała, że będzie to kolejny rabunek i powiedziała do niego... Józek, my już nic nie mamy. Wszystko nam zabraliście! Wtedy któryś z nich podszedł do ojca, chwycił za włosy małą Raiskę, którą tata trzymał na rękach i rzucił nią w kaflowy piec. My, dzieci ze strachu zaczęliśmy przeraźliwie płakać i krzyczeć. Wtedy drugi z nich podszedł i strzelił ojcu w głowę. Tata upadł, a z głowy zaczęła wypływać mu krew, było jej coraz więcej. Pamiętam, jak prababcia podłożyła ojcu poduszkę pod głowę i ciągle pytała ... Janek żyjesz? Janek żyjesz?! A oni, jak gdyby nic, w tym czasie rabowali. Pamiętam zamaszyste ruchy ich rąk, które zgarniały bieliznę, pościel, ubrania z półek w szafie. Zaglądali w każdy kąt domu, a potem mamie i cioci nakazali iść do stodoły, zaprząć konie i nałożyć siano na dwie fury.

Pan Józef milknie, ociera łzy.

Pani Irena, żona Józefa wyjaśnia:

– Kobiety zostały odnalezione rano w stodole, leżały przykryte sianem. Mama męża była w zaawansowanej ciąży. Ciocię Nadzieję, siostrę teścia, zgwałcili. Potem do nich, jak do tarcz, każdy z tych oprawców strzelał w piersi – tak wykazała sekcja.

– Z gospodarstwa zniknęło prawie wszystko, wywieźli dwie wyładowane fury wszelkiego dobra – dodaje pan Józef. – Następnego dnia parobek pojechał do krewnych do Choroszczy i do Jaworówki,

aby zawiadomić o śmierci naszych rodziców. Babcia Zofia chodziła po wiosce od domu do domu i prosiła o zapalki, aby zapalić świece przy zmarłych, ale sąsiedzi albo zamykali przed nią drzwi albo odmawiali. Nikt ze wsi nie przyszedł na pogrzeb, bo podziemni obiecali śmierć tym, którzy pójdą.

Józef, choć miał tylko sześć lat, zapamiętał wiele momentów tych strasznych chwil. Zapisaly się one w jego pamięci jak obrazy z koszmarnego filmu.

– Pamiętam, jak wieziono na cmentarz w Choroszczy trzy trumny, wiedziałem, że już nie zobaczę, ani mamy, ani taty. Nie mogłem już płakać, ale łzy leciały same. I zadawałem sobie pytanie, co teraz ze mną będzie. Jak wróciliśmy z pogrzebu, nie było drzwi wejściowych do domu, bo ktoś je wykręcił z futryn i zabrał - i dodaje - W czasie pogrzebu wykopano prawie wszystkie młode drzewka owocowe w założonym przez dziadka nowym sadzie. Kiedy idę przez wieś, wiem, na których posesjach one rosną – śmieje się pan Józef.

– Czy wie pan, kto polecił zamordować pana rodziców?

– Wiem, kto zlecił zamordowanie moich rodziców. To znaczy, wiem, kto nakazał taki meldunek stworzyć [Józefowi] Konopce z Rogówka, a który podpisał Józef Wróbel z Łysek. Akcją dowodził Józef Storonowicz z Pogorzałek. Konopko rozchorował się psychicznie i zmarł, a Wróbel powiesił się w więzieniu, o Storonowiczu nic nie wiem.

Największą krzywdę uczyniono dzieciom-sierotom. To one musiały zmierzyć się z niewyobrażalnym psychicznym bólem, który wypełniał ich duszę przez całe życie, paraliżował, gdy nagle ktoś pukał do drzwi, gdy skrzypnęła furtka, gdy gdzieś ktoś krzyknął lub rozlegał się huk przypominający strzał. Nie było dnia bez tęsknoty za rodzicami, bo nikt nie jest w stanie dać takiej miłości i poczucia bezpieczeństwa jak rodzice.

Dziećmi zamordowanych zaopiekowało się rodzeństwo Jana i Zinaidy. Józef wychowywał się w Choroszczy u Włodzimierza i Teofili Kołodków z dwójką ich dzieci. Lidia i Gienia zamieszkały w Jaworówce, u Stefana i Eugenii Prokopowiczów, a Raisa u siostry Zinaidy, **Natalii Makal**. Kilka tygodni po zbrodni Gienia doczekała się powrotu ojca, Pawła Motowickiego, z wojennej tułaczki. Paweł Motowicki po kompanii wrześniewej trafił do niewoli sowieckiej, potem wstąpił do armii gen. Władysława Andersa i przeszedł z nią cały szlak aż do Włoch, walczył pod Monte Cassino i Bolonią. Z córką zamieszkała w Białymstoku.

W ciągu dwóch lat od tragedii dzieci doświadczyły kolejnej traumy, zmarły obie babcie, najpierw Zofia Borsuk z d. Wasilewska, a potem jej synowa Zofia Borsuk z d. Bezubik.

Po śmierci babci Zofii dom Jana i Zinaidy krewni wynajęli lokatorom, ale ktoś z wioski podrzucił im anonim „Wynoście się stąd, bo czeka was to samo co Borsuków”. Wyprowadzili się szybko, a dom Borsuków zajęła samowolnie rodzina z kolonii. „Nowy właściciel” zabronił krewnym Borsuków odwiedzać „jego gospodarstwo”: – Tylko ty, Józek możesz przychodzić do sadu i wziąć sobie trochę jabłek – śmieje się pan Józef. Ale wszystko zmieniło się po powrocie Jana Borsuka w 1958 roku. W Ostaszkwie „skrócono” mu wyrok, lecz wystawiono nakaz pracy w mleczarni w Lidzie. Po przyjeździe do Łysek natychmiast wyprosił z domu lokatora i zaczął walkę o zawłaszczoną ziemię – nie obeszło się bez komisji i sądów. Jan rozpoczął też budowę domu dla Józka. A dom rodziców Józef postanowił sprzedać. Zakupili go miejscowi i przenieśli na kolonię, lecz za jakiś czas sprzedali, a kolejny kupiec rozebrał go i powiózł na południe Polski, w góry. W hołdzie rodzicom Józef zapalił znicz, który upamiętniał miejsce śmierci ojca ...i dopóki

żyję, znicz będzie się palił! – mówi pan Józef.

Czas płynął. Józef ukończył szkołę zawodową i zdobył zawód stolarza. Lidka rosła u Prokopowiczów, a po skończeniu szkoły bibliotekarskiej w Supraślu podjęła pracę w bibliotece w Sokółce. Potem wynajęła mieszkanie i znalazła pracę w Białymstoku.

Raisę, po ukończeniu szkoły podstawowej, krewni umieścili w białostockim sierocińcu, bo komunikacja z Jaworówką była trudna i niebezpieczna. Dom Dziecka zapewniał bezpieczeństwo, jedzenie, opiekę i naukę. Choć Raisę często odwiedzali krewni, brakowało jej domowego ciepła. W sierocińcu znalazła bratnią duszę, Irenkę, z którą zaprzyjaźniła się. Razem odwiedzały jej mamę i dziadków w Porosłach, krok od Łysek, gdzie mieszkał brat Raisy, Józef.

Z czasem coraz częściej Józef przyjeżdżał do Porosłów, aby odwiedzić siostrę i jej przyjaciółkę Irkę. Irka bardzo spodobała się Józskowi, a gdy usłyszał jej historię, postanowił opiekować się nią całe życie.

– Mieszkaliśmy we wsi Łukawica – rozpoczyna swą historię pani Irena. – To wieś między Brańskiem a Surażem. Byliśmy jedyną prawosławną rodziną we wsi, ale nigdy nikt z miejscowych nie użył wobec nas pogardliwych słów, nikt nas nie przezwiał i nigdy nie okradziono naszego gospodarstwa. Do najbliższej cerkwi w Maleszach mieliśmy aż 12 kilometrów, toteż rodzice często modlili się w pobliskim kościele. Do 1949 roku nie doświadczyliśmy żadnych przykrości ze strony sąsiadów i podziemnych. Tu rządził „Huzar”. Jego żołnierze kilkakrotnie przychodzili do naszego domu z prośbą o upranie bielizny. Mama prała ją, suszyła i równo złożoną oddawała. Zawsze dziękowali. W 1949 roku miałam sześć lat, siostra cztery latka, a braciszek zaledwie pół roku. Podziemni potrzebowali furmanów, bo mieli obrabować

sklep, chyba w Wyszkach. Przyszli do nas i wyznaczyli brata taty, kawalera, aby, w wyznaczonym dniu, przyjechał furmanką pod sklep. Stryjek, tak jak nakazali, zaprzął konia i pojechał. Czekał długo pod sklepem z innymi furmanami, aż w końcu zostawił konia z furmanką i powrócił. Nie zachodząc do domu, schował się w stodole, w słomie. Rodzice byli zdziwieni, gdy późnym wieczorem do naszego domu weszli podziemni i zapytali o stryja. Rodzice odpowiedzieli, że wyjechał furmanką i nic więcej nie wiedzą. Jeden z podziemnych poprosił mamę, aby wzięła z rąk taty braciszka i odeszła. Partyzant podszedł do taty i oznajmił mu, że zostanie ukarany zamiast brata. Niespodziewanie strzelił mu w podbródek, a sufit w kuchni zrobił się czerwony i oblepiony mózgiem. Podziemni wyszli. Stryj uciekł do Białegostoku i zamieszkał u krewniej. Po pogrzebie taty opuściliśmy gospodarstwo i przyjechaliśmy do Porosłów, do rodziców mamy. Przez wiele lat nikt naszego gospodarstwa w Łukawicy nie obrabował, nie spalił. Mama stopniowo je wysprzedawała. Gdy skończyłam podstawówkę umieściła mnie w

sierocińcu, ale bardzo tęskniłam za nią i rodzeństwem.

Pani Irena nie mogła nigdy zrozumieć decyzji mamy i tego, że tylko jeden raz mama ją odwiedziła. To tak, jakbym była prawie pełną sierotą. Dlatego z Raisą rozumiały się, i cieszyła się, że zostaną rodziną. Dzisiaj, z perspektywy czasu, uważa jednak, że za wcześnie wyszła za męża. Nie nacieszyła się młodością, nie zasmakowała świata.

– Miałam zaledwie 18 lat jak w 1961 roku brałam ślub z Józkiem – wyjaśnia pani Irena. – Musieliśmy wykończyć dom, który rozpoczął dziadek Jan. Życie małżeńskie raczej nie było spokojne, dawały o sobie znać nasze „okaleczone” dusze, ale cieszymy się, że wychowaliśmy i wykształciliśmy dwie córki. Mamy wnuka, wnuczkę i prawnuka.

Pani Irena jest erudytką, znakomitą gospodynią i miłośniczką kwiatów. Zadziwiła mnie jej biblioteka i ogród kwiatowy. Obejrzałam też rodzinne fotografie. Piękne zdjęcia rodzinne z lat trzydziestych i wojny.

– A jakie były dalsze losy dziadka Jana? – zapytuję.

– Dziadek wywalczył w sądzie

swoją ziemię. Dla niego było to częściowe wycięstwo nad wioską, jakby chciał im powiedzieć ... nie odbierzecie mi wszystkiego! Potem, tę odzyskaną ziemię sprzedawał lekką ręką – wyjaśnia pani Irena. – Dożył swoich dni w Białymstoku u wnuczki Eugenii, córki Nadziei Motowickiej. Zmarł w 1974 roku i został pochowany na cmentarzu prawosławnym na Wygodzie.

Z Ireną i Józefem Borsukami umawiam się na kolejne spotkanie. Odwiedzę ich, gdy z Archiwum Wschodniego „Karta” otrzymam kserokopie wspomnień Józefa Storonowicza „Piasta”, dowódcy I kompanii Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, pow. Białystok, który dowodził wówczas akcją zamordowania rodziców pana Józefa. Wspomnienia zostały spisane w sierpniu 1991 roku przez Jana Kula. Ciekawi jesteśmy, szczególnie pan Józef, czy wniosą coś nowego, i czy będzie im towarzyszyć choć odrobina skruchy, empatii. Na przemyślenia pan Storonowicz, miał przecież kilkadziesiąt lat.

I nagle, 10 lutego 2021 roku, otrzymuję wiadomość o śmierci pana Józefa Borsuka. Na cmentarzu córka Józefa, dziękując wszystkim towarzyszącym w jego ostatniej drodze, powiedziała szczególne słowa: – *Tata nareszcie jest ze swoimi rodzicami, do których tak bardzo tęsknił przez całe życie.*

Wspomnienia Józefa Storonowicza otrzymałam na początku czerwca. Oto ich fragmenty dotyczące zamordowania Jana, Zinaidy i Nadziei Borsuków.

(...) *Na sprawie w marcu 1947 r. to jeden z Jaworówki stawał jako świadek oskarżenia. Wiadomo, oni byli najbardziej cięci za tych Białorusów [Borsuków – HS].*

Wspomina żona [Józefa Storonowicza – HS]: Adwokat, wojskowy oficer, przysłał do mnie kartkę, żebym do niego zgłosiła się. Pojechałam do niego, bo pomyślałam sobie, że co ja taki ciemny człowiek sama zrobię. On mieszkał

na Augustowskiej ulicy. Akurat wychodził z domu, gdy natknęłam się na niego. Pani może do mnie? – spytał mnie. Ja wiem kto pan jest – odpowiedziałam nieśmiało. Pieńkowski jestem – przedstawił się. Dostała taką kartkę – i pokazałam ją, – ale czy to pan czy nie pan to nie wiem. – Dobrze, dobrze. Teraz śpieszę się do sądu, ale niech pani przyjedzie (tu wymienił datę) to porozmawiamy o całej tej sprawie, bo bardzo z nim marnie wychodzi, ale jakoś będziemy go ratować. – Podał mi wtedy swój prywatny adres i prosił tylko bym przyszła porozmawiać. – Ja tę sprawę zbiorę – powiedział na do widzenia.

Gdy więc pojechałam do niego to opowiedział mi szczegółowo jaka jest sytuacja męża, o co go oskarżają, co mówił ten z Jaworówki. Dużo ma wrogów, ale to nic, my go jakoś z tego wyciągniemy. – Co teraz robić? Teraz trzeba szykować pieniądze, ale skąd je brać. Troje dzieci w domu, i nie ma nic. Więc pomyślałam sobie, że na początek może samej wałowy mu zawiozę chociaż. Miodu kupiłam, brat miał wieprzka, to zabiłam go i całą szynkę wzięłam (miodu kilogram to dał Kitlasów Wład tak bez nic) i to wszystko zawiozłam temu adwokatowi. No i on powiedział, że dobrze się stało, bo sprawa się przeciągnęła i teraz już można jego ratować, że jest ciężko ranny, ale wyleczy się. Oczywiście, te wizyty kosztowały. Ale był taki jeden dobry człowiek spod Kozinc, bogaty. Spotkał mnie kiedyś i pyta się: Jak wygląda sytuacja? No to opowiedziałam mu. (...) A on do mnie mówi: Przyjdź, ja tobie pożyczę pieniądze. (...) I jeszcze jego siostry (?) Janki mąż – Ruski, który się przechrzczył mówi do mnie: Ja też dam – Ruski człowiek, a jaki dobry. (...) Już wtedy załatwiłam jakoś tego adwokata.

Jak była sprawa, to męża prowadzili o kiju. Ja to nie mogłam na to patrzeć, ale córka podbiegła do niego i złapała za szyję i zaczęła

krzyczeć: Tatuś, tatuś. Strażnik na szczęście nie przeszkadzał.

Kontynuuje Józef Storonowicz: Na sprawie adwokat domagał się wyroku do 5 lat, co oznaczało natychmiastowe zwolnienie w wyniku amnestii. Adwokat to był dobry specjalista. Podważył wiarygodność tego świadka z Jaworówki. On – ten świadek – stał naprzeciwko męża, a adwokat pytał się go: Jakie oskarżony ma oczy? Takie. – Zobacz takie ma. – Nie. – I tak po kolei. Jakie usta, jaki nos? – I ten z Jaworówki wcale nie poznał męża. Po rozprawie sąd udał się na naradę. Jak wrócili i zaczęli czytać: z tego artykułu tyle, z tego tyle. W końcu naliczyli mi lat 15. Na mocy amnestii zmniejszono mi ten wyrok o połowę. Miałem więc do odsiedzenia 7 lat. (...) Borsuki mieszkali w Łyskach, które podlegały pod moją komendę. Tam mieszkał dowódca drużyny i tych Borsuków, którzy byli konfidentami, zlikwidowali sami tyskowscy. Borsuki to byli Białorusini. Akcją likwidacji tych Borsuków dowodziłem ja sam, oczywiście wykonywali to chłopaki z Łysek. To było zimową porą. Było nas 6 czy 7-dmiu chłopaków. Taka drużyna likwidacyjna. Z Łysek dostaliśmy wtedy zawiadomienie o tych Borsukach i o takim Wróblu, który chodził i rabował podając się za członka naszej organizacji. Nawet u nas w Pogorzalkach był. Więc wtedy zajechaliśmy do Łysek i jego też zlikwidowaliśmy. Z Łysek wracaliśmy przez Fasty, to chłopci zaczęli bić w dzwony (?szyny?), ale nic im nie zrobiliśmy (AW I 0764. Maszynopis. Lata 1946-56. Przeżycia dowódcy kompanii NZW, starcia partyzantki z oddziałami UB, aresztowanie autora, przebieg procesu sądowego, pobyt w więzieniach).

Chyba dobrze się stało, że pan Józef nie zapoznał się z tekstem wspomnień Józefa Storonowicza.

Halina Surynowicz
fot. autorka
archiwum Ireny Borsuk

Таго яшчэ ў Канюках не было

8 sierpnia w Kaniukach, położonych na brzegu rzeki Narew, odbył się po raz drugi folkowy festyn ludowy o nazwie *Таго яшчэ ў Канюках не было* (Tego jeszcze w Kaniukach nie było), którego organizatorem było sołectwo Kaniuki.

Inicjator festynu, sołtys **Mirosław Turowski**, podkreśla, że festyn odbywa się w niedzielę po święcie św. proroka Eliasza, czyli w dzień, kiedy we wsi odbywają się coroczne obchody pól. Według przekazu najstarszych mieszkańców Kaniuk ta tradycja rozpoczęła się po drugiej wojnie światowej. Podczas potężnego pożaru wsi pewna kobieta obeszła wraz z ikoną św. proroka Eliasza palący się teren. Wkrótce ogień został opanowany i od tego czasu postanowiono każdego roku obchodzić z modlitwą pola po granicach miejscowości, jako wyraz wdzięczności za plony i urodzaj.

Po porannej Liturgii w cerkwi w Rybołach ludzie udawali się z chorągwiami na czele z duchownym do krzyża znajdującego się pomiędzy Kaniukami i Rybołami. Po modlitwie szli granicami pól i wracali do wsi. Wszystkie pola i podwórka były święcone przez kapłana. W okresie PRL-u zaprzestano tego zwyczaju. Po stanie wojennym

dzięki działaniom ówczesnego sołtysa **Piotra Turowskiego** odrodzono tradycję obchodów, która kultywowana jest do dziś.

Festyn piosenek wschodniosłowiańskich zgromadził liczne grono słuchaczy.

Andrzej Charyło, fot. autor

Wieczór poezji białoruskiej zorganizowany 12 lipca przez Polski PEN CLUB w warszawskim Domu Literatury na Starym Mieście stał się ważnym wydarzeniem literackim. Wzięli w nim udział najwybitniejsi tłumacze po obu stronach Bugu.

Geniusz języka białoruskiego

■ Prowadzący spotkanie prezes Polskiego PEN Clubu **Adam Pomorski** zaznaczył, że języki rosyjski, białoruski, ukraiński, litewski uznawane są w działalności tej organizacji na równych prawach. Podkreślił, że zauważa się coraz większe zainteresowanie literaturą polską na Białorusi. Z drugiej strony zaś polscy tłumacze coraz częściej sięgają po twory pisarzy i poetów białoruskich.

Podczas wieczoru zaprezentowane zostały dwujęzyczne tomy wierszy **Uładziera Arłoua** „Porucznik Piatrowicz i chorąży Duch. Ballady” w przekładzie **Bohdana Zadury** (Warsztaty Kultury, Lublin 2021) oraz **Andreja Chadanowicza** „Zabawy fantomowe” w przekładzie **Adama Pomorskiego** (Pogranicze, Sejny 2021).

Gwiazdą wieczoru był **Andrej Chadanowicz**, poeta i najbardziej zasłużony tłumacz i edytor poezji polskiej, który przełożył na białoruski m.in. „Pana Tadeusza”, „Zemstę”, wiersze Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Czesława Miłosza, Zbigniewa Herberta i Wisławy Szymborskiej. Jako pierwszy twórca białoruski otrzymał on w 2015 r. Nagrodę Translatorską Polskiego PEN Clubu.

Słuchacze – Polacy i Białorusini – odczuwali powinowactwo kulturowe, kiedy Chadanowicz czytał fantastycznie przełożoną przez siebie Inwokację do „Pana Tadeusza”, czy wiersz Miłosza „Który skrzywdziłeś”.

Prezes Pomorski gratulował tłumaczom ich wybitnych dokonań.

Jego zdaniem twory polskich poetów przełożone na białoruski przemawiają „inną nutą, wydobywają z tego języka głębię”. Można ich słuchać jak muzyki, ze względu „wibrującą modulację języka białoruskiego, której nie ma w polskim”. Tłumacz ocenił, że „wielkości języka białoruskiego nie jesteśmy do końca świadomi”. Adam Pomorski mówił wręcz o geniuszu tego języka, co szczególnie widać w tłumaczeniach wierszy **Bolesława Leśmiana**, pełnych inwencji słowotwórczej, co sprawia wiele trudności w przekładzie. Świadczą o tym tłumaczenia na rosyjski, które, tylko w jednym przypadku, dały satysfakcjonujący efekt.

Natomiast tłumacze białoruscy nie mają kłopotów z przekładami **Leśmiana**. „To arcydzieła sztuki translatorskiej” – komplementował Adam Pomorski.

Uczestnicy spotkania mogli się o tym przekonać, słuchając wierszy **Leśmiana** w tłumaczeniu **Hanny Jankuty** i **Kaciariny Maciejewskiej**. Ta druga, niczym wytrawna aktorka, dwudziestowzrotkowy wiersz „Dziewczyna” wyrecytowała z pamięci.

Dla osoby nie zajmującej się zawodowo literaturą, jak niżej podpisany, było miłym odkryciem, że w Białorusi tworzy spore grono znakomitych tłumaczy literatury polskiej, a po drugiej stronie Bugu ich wybitni koledzy przekładają twory pisarzy i poetów białoruskich na polski. W obu przypadkach, co pokazało spotkanie w PEN-Clubie, są to dokonania na

najwyższym poziomie, a liczba ich rośnie. To bardzo ważne, bo kultura nie tylko zachowuje, a nawet ocala tożsamość narodów, ale je zbliża, pomaga przełamywać stereotypy, co jest szczególnie ważne w przypadku sąsiadów, Polaków i Białorusinów.

Bieżące wydarzenia na Białorusi spychają na dalszy plan to, co się dzieje tam w sferze kulturalnej. Wieczór w warszawskim Domu Literatury bardzo udanie ukazał ten mało znany społeczeństwu polskiemu nurt w kraju sąsiadów. Uświadomił, jak wysoką jakość przedstawia twórczość literacka na Białorusi i jak jest ona atrakcyjna dla polskich tłumaczy, co przekłada się we wzrastającej liczbie wydawanych w Polsce utworów białoruskich poetów i pisarzy.

Najlepiej ten klimat oddaje konstatacja wybitnego poety i tłumacza **Bohdana Zadury** wyrażona podczas dyskusji w warszawskim Domu Literatury: – Białoruś jest bliżej nas, niż nam się wydaje.

Grzegorz Polak

Мои воспоминания об отце Николае Ленчевском

■ Отец **Николай Ленчевский** был одной из ярких и ключевых фигур в истории Лодзинского прихода. Для нас, прихожан тех времен, несомненно являлся большим авторитетом. Он олицетворял собой высокую духовность, мудрость, общедоступность, любвеобильность, сострадание и милосердие. Все эти качества стали причиной того, что к нему тянулись все, особенно православная молодежь, которая с большим трепетом и вниманием слушала его проповеди и посещала лекции Закона Божия.

Он помогал отстающим усовершенствовать школьные знания, даже латынский язык. Несмотря на то, что было нас около 70 учеников, он был единственным законоучителем, сумел найти время для каждого, находил слова утешения, подбодрения. С каждым говорил на равном, все его любили и почитали как духовного наставника.

У многих из нас сохранились карточки, письма, книги, которые нам дарил к окончанию к окончанию учебного года и к Рождеству Христову, тетради с записями уроков Закона Божия.

Архиепископ **Георгий Коренистов** часто посещал как визитатор уроки Закона Божия и у нас была возможность показать свои знания, полученные благодаря Отцу Николаю.

Отец Николай любил молитву и богослужение и притягивал к тому же всех нас, учеников Закона Божия.

Благодаря ему мое поколение смогло хорошо говорить по-русски и читать тексты на церковнославянском языке во время всенощных бдений.

Имея тонкий музыкальный слух, он сумел создать детский хор, который попеременно с профессиональным хором пел во время литургии.

В моей памяти незабвенно останутся великопостные богослужения, совершаемые архиепископом Георгием в сослужении о. Николая Ленчевского и других священников.

Присутствуя на этих службах невольно чувствовалось, что небо опустилось на землю. После каждой *Пассии* отец Николай произносил проповеди о страданиях Христовых, которые нас трогали до глубины души.

После окончания каждой

службы духовенство выходило на покостик и беседовало с прихожанами, чувствовалось единство и душевное родство, что было очень важно для всех нас в эти трудные времена.

Отец Николай вместе с **Марией Иосифовной Кисель** организовал приходские елки, в которых участвовали ученики Закона Божия, перевоплощаясь в сказочные персонажи, пели колядки, читали стихи. Несмотря на то, что он уже в небесах, мы чувствуем его присутствие в нашей жизни. Мы его духовные чадо и верим, что он нам помогает и духовно поддерживает.

**Татьяна
Зызыкина-Сулковская**

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrogskiego
ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrogskiego

Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwini (redaktor naczelny)
Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ałła Matreńczyk, Anna Petrovska
Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka

Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka

Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57
e-mail: redakcja@przegladprawoslawnny.pl; www.przegladprawoslawnny.pl